

ZAČÍNÁJÍCÍ ČTENÁŘ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM A POHÁDKY

Pohádkový text se může stát prvním textem, nad kterým se bude dítě se sluchovým postižením spolu se svým rodičem či pedagogem učit chápat souvislosti plynoucí z příběhu. Svou stereotypností, opakováním motivů a logickou výstavbou mohou pohádky začínajícího čtenáře připravovat na vnímání děl složitějších (Propp 1999).

Začínající čtenář s postižením sluchu se v pohádkách setkává s neskutečnými bytostmi a věcmi, kouzly a kouzelnými slovními formulemi, iracionálností a zázraky, což jsou prvky, kterým bez předchozí zkušenosti s pohádkami nemusí porozumět.

Pomoci mu můžeme úpravou pohádkového textu či vysvětlováním obsahu pohádky během vlastního čtení textu původního. Užitečnou pomocí mohou být také názorné ilustrace doprovázející text. Obsah pohádky je také možno přiblížit dítěti prostřednictvím loutkového či maňáskového divadla. Do dramatizace pohádkového příběhu lze zapojit celou rodinu.

Nachází-li dítě se sluchovým postižením zalíbení ve světě zvířat, jistě ho zaujmou *pohádky zvířecí*. Zde však mohou nastat potíže s pochopením mravoučné pointy, která v těchto pohádkách, podobně jako ve zvířecích bajkách, bývá. U *jednoduchých kumulativních pohádek* (např. *O veliké řepě*) však může začínající čtenář se sluchovým postižením pociťovat úspěch z porozumění textu „alespoň“ v těch částech, které se v pohádce opakují.

S *pohádkami legendárními* může náš čtenář udělat první krůček k *biblickým příběhům*, ze kterých legendární pohádky vycházejí. Legendární pohádka má však také blízko k pověsti, což může později působit potíže s jejich rozlišením.

Realistická pohádka bude na základě potlačení fantastických prvků ve prospěch prvků realistických pro čtenáře se sluchovým postižením srozumitelnější. Problémy mohou nastat v pochopení prvků satiry a složitějších zápletek v těchto pohádkách.

Při četbě *umělých pohádek* bude mít začínající čtenář se sluchovým postižením podobné potíže jako u *pohádek lidových*. Problémy mohou činit cizí jména a názvy.

Není pochyb o tom, že slovesná stránka pohádek působí na rozvoj dětské řeči. Proto stále nová a nová vydání pohádkových textů vyžadují kvalitní úpravy (Červenka 1969).

Má-li každé dítě právo na pohádku, a to na pohádku takovou, které porozumí, a upravují-li se nářeční pohádky tak, aby je dnešní dítě pochopilo, musí také dítě se sluchovým postižením, které je čtenářem se specifickými potřebami, dostat pohádku upravenou tak, aby se s ní i ono mohlo potěšit a pobavit.

Při úpravě pohádkových textů pro začínající čtenáře se sluchovým postižením není účelem upravit text tak, aby čtenář všemu bez výjimky porozuměl. Takovou úpravou bychom mu bránili v dalším rozvoji jeho čtenářství. **Upravené texty jsou zde „pouze“ cestou k dosažení pozdějšího samostatného čtení textů původních – tedy čtení s porozuměním.**

Do původních textů je nutno zasahovat citlivě tak, aby byla zachována jejich původní literární hodnota. Někdy je také možno původní styl v podstatě zachovat. Ale např. texty H. Ch. Andersena jsou natolik osobité a především plné bohatých jazykových prostředků s užitím složitých větných konstrukcí, že při jejich úpravě pro začínající čtenáře se sluchovým postižením vznikne velmi volný přepis.

Upravený pohádkový text je vhodné **rozčlenit do kratších pohádkových úseků**, které je možno číst postupně. Tak i méně zdatný čtenář nebude ochuzen o pocit úspěchu z četby a nebude příliš přetěžován množstvím informací a dlouhým textem. Je však nutno si uvědomit, že **úpravou textu se nerozumí výlučně jeho zkrácení**. Svou funkci může plnit i text „rozšířený“, obohacený např. o dialog, který umožňuje postupné upřesňování sdělovaných informací.

V úvodu upravené verze pohádky je možno užívat některého z ustálených slovních spojení (např. *bylo – nebylo, žil – byl, ...*). Čtenář se sluchovým postižením se tak naučí pohádku identifikovat.

Upravený text je doplněn také **vysvětlivkami obtížných či neznámých slov**, které musí být umístěny tak, aby celek působil přehledně a esteticky. Vysvětlivky mohou být **slovní či obrázkové**.

Nezastupitelným pomocníkem při pochopení textu jsou **názorné a podrobné ilustrace**, které věrně doprovázejí děj pohádky.

Je samozřejmé, že **způsob a míra úpravy pohádkových textů není univerzální**. Texty upravené pro začínající čtenáře se sluchovým postižením však musí splňovat požadavky na četbu s porozuměním s přihlédnutím ke specifickým potřebám těchto čtenářů. **Zohledněny musí být jejich problémy v lexikální, morfologické i syntaktické rovině jazyka.**

Eva Rádlová

Literatura

ČERVENKA, J. *O pohádkách*. 1. vyd. Praha: SNDK, 1969.

PROPP, J. V. *Morfologie pohádky a jiné studie*. 1. vyd. Jinočany: H&H, 1999.

